

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора Проданової Лариси Василівни
на дисертацію Сахно Тетяни Андріївни
«ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД У РОЗВИТКУ РЕГІОНУ»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 – Економіка**

Актуальність обраної теми дослідження та зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Реалізована впродовж останніх років в Україні територіальна адміністративна та фінансова децентралізація наразі визнана одночасно однією з найуспішніших реформ та найскладнішою для сучасної соціально-економічної системи будь-якого рівня (національної, регіональної, міської, районної, селищної) трансформацією інститутів та інституцій влади й управління. Це підтверджує і досвід держав, які здійснили реформи такого типу, і вітчизняна практика. В процесі реформування в Україні мав з'явитися значний дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – територіальні громади. Наразі триває процес активного вивчення та визначення переваг і недоліків здійснених управлінських реформ, найважливішою метою яких мала стати активізація економічного зростання в державі та її регіонах завдяки ефективному використанню власних соціально-економічних ресурсів громад, основним з яких є людський потенціал. Саме тому наукове дослідження, метою якого є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування територіальних громад в економічному розвитку регіону, представляється актуальним.

Актуальність теми дослідження підтверджується також тим, що дисертація підготовлена відповідно до плану науково-дослідних робіт Черкаського державного технологічного університету в рамках науково-дослідних тем: «Концептуальні засади глобального партнерства для місцевого сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0117U000935, 2017–2019 рр.); «Обліково-аналітичні алгоритми управління підприємством в умовах євроінтеграційних процесів України» (номер державної реєстрації Р 0118U000078, 2018–2020 рр.).

Структура роботи, оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків. Загальний обсяг роботи становить 277 сторінок, з них: основного тексту – 195 сторінок, список літературних джерел з 231 найменування – 26 сторінок, анотації – 15 сторінок, додатки – 38 сторінок.

В першому розділі роботи представлено теоретичні та методичні основи формування територіальних громад у розвитку регіону, зокрема: запропоновано наукові підходи і сформовано теоретичну основу

дослідження процесів формування територіальних громад як складових регіонального розвитку; узагальнено правові, організаційні та економічні засади формування територіальних громад України; запропоновано методичний підхід до оцінювання економічного забезпечення територіальної громади.

В аналітичній частині проведено оцінювання економічного розвитку територіальних громад в контексті розвитку регіону за запропонованою дисертантом методикою: проаналізовано організаційний стан та фінансове забезпечення регіонів України; здійснено оцінку бюджетного потенціалу територіальних громад у розвитку регіону; визначено позитивний вплив соціально відповідального бізнесу на розвиток територіальних громад; оцінено вплив середнього та малого бізнесу територіальних громад на розвиток окремих регіонів України.

В третьому розділі роботи автор пропонує концептуальний підхід до функціонування територіальних громад в економічному розвитку регіону; обґрунтовує заходи до вдосконалення організаційно-економічного механізму формування територіальних громад у регіональному розвитку; узагальнює досвід міжнародної технічної допомоги у розвитку територіальних громад та пропонує концептуальне бачення шляхів удосконалення розвитку територіальних громад України за участі міжнародної технічної підтримки.

Дисертаційна робота є логічно послідовною та завершеною працею, що виконана автором самостійно. Наукове дослідження оформлене відповідно до встановлених вимог та містить усі необхідні структурні компоненти.

Наукова новизна одержаних результатів

Підсумки аналізу змісту дисертації Сахно Т.А. дають підстави констатувати досягнення автором дослідження поставленої мети і належного розв'язання визначених завдань.

З-поміж наукових здобутків дисертанта на особливу увагу заслуговують наступні:

удосконалення:

теоретичних засад формування територіальних громад, що, на відміну від наявних, полягають в узагальненні ознак територіальної громади за різними науковими підходами до визначення її сутності та поглибленні поняття «територіальна громада» за рахунок систематизації факторів сучасного впливу на розвиток таких громад, що створює підґрунтя для досліджень процесів формування й функціонування територіальних громад в контексті розвитку регіону;

методичного підходу до оцінювання економічного забезпечення територіальної громади, що дає можливість комплексно оцінити фінансову стійкість та ефективність формування фінансових потоків територіальної громади, а також вплив бізнесу на розвиток громади та регіону;

концептуального підходу до управління економічним розвитком

територіальних громад, який, на відміну від тих, що існують, ґрунтується на ключових підходах до формування концепції (стратегічний, комплексний, системний, ресурсний, інституційний, цільовий) і враховує послідовність етапів реалізації (теоретичний, методологічний, практичний) з конкретизацією принципів, методів, інструментів та очікуваних результатів, що дає змогу органам місцевого самоврядування розробляти стратегію та деталізувати тактику місцевого розвитку;

організаційно-економічного механізму управління розвитком територіальних громад за рахунок деталізації принципів, цілей, завдань, напрямів, методів та інструментів його реалізації, який, на відміну від існуючих, може бути адаптований до мінливих умов функціонування територіальної громади за рахунок координованої взаємодії всіх учасників громади, а на цій підставі – забезпечувати прийняття ефективних управлінських рішень щодо регіонального розвитку органами самоврядування;

подальший розвиток:

концептуальної моделі організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальної громади, в межах якої визначено цілі, сфери, суб'єкти та складові розвитку територіальної громади, що враховує правову, організаційну, економічну складові;

принципів функціонування територіальної громади, які доповнено принципами залученості, системності, орієнтованості на потреби громади, синхронізації та координації дій, публічності;

інструментарію комплексного оцінювання економічного забезпечення територіальної громади, який передбачає розрахунок фінансової стійкості місцевих бюджетів, впливу ефективності формування фінансових потоків на функціонування громади та регіону, впливу бізнесу на економічне зростання, екологічну ситуацію, рівень і якість життя населення, інвестиційний стан громади.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Отримані наукові результати становлять нові та відносно нові положення та висновки в рамках комплексного підходу до розв'язання проблем соціально-економічного регіонального розвитку, зокрема на ґрунті розбудови інституту місцевого самоврядування та формування територіальних громад. В роботі обґрунтовано теоретичні, методичні та прикладні підходи до економічного забезпечення територіальних громад в умовах децентралізації в Україні. Надано рекомендації щодо інструментів та механізмів ресурсного (зокрема фінансового) забезпечення територіальних громад

Рекомендації автора дисертації мають значення для практичної діяльності таких організацій:

Департаменту економіки та розвитку Черкаської міської ради – здобувачем запропоновано комплекс заходів, що дозволяє удосконалити

концептуальні підходи з обґрунтування перспектив соціально-економічного розвитку міста в умовах реалізації реформи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою, а також із врахуванням сучасних зовнішніх та внутрішніх викликів;

Виконавчого комітету Водяницької сільської ради, Звенигородського району, Черкаської області – отримані здобувачем результати досліджень застосовано при формуванні рекомендацій до побудови стратегії розвитку територіальної громади з врахуванням концептуальних підходів до управління місцевим економічним розвитком в умовах реформи децентралізації, а також відповідно до сучасних викликів.

Основні теоретичні висновки й науково-практичні рекомендації автора впроваджено в освітній процес Черкаського державного технологічного університету при викладанні дисциплін «Регіональна економіка», «Міжнародна економічна діяльність», «Міжнародна економіка».

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами дослідження опубліковано 17 наукових праць. У тому числі: одна стаття – у виданні, що індексується в наукометричній базі Web of Science, розділ у колективній монографії, чотири статті – у фахових журналах та збірниках України, включених до міжнародних наукометричних баз. Одинадцять публікацій оприлюднено у збірниках наукових конференцій.

Наукові публікації відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р.

Загальний обсяг публікацій становить 4,76 д.а., з яких автору належить 4,49 д.а.

Відсутність (наявність) порушень принципів академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів фактів порушення академічної доброчесності не встановлено. Дисертація містить результати досліджень автора. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела, що представлені у списку використаних джерел. В опублікованих у співавторстві працях визначено особистий внесок автора.

Зауваження та недоліки дисертації щодо її оформлення і змісту

Позитивно оцінюючи рівень розробки наукових і методичних положень, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити дискусійний характер деяких положень та висловити зауваження.

1. У п. 1.1. розділу 1 автор справедливо зазначає, що від життєздатності та фінансової спроможності територіальних громад залежить загальна економічна характеристика регіону, та приділяє значну увагу загальнонауковому теоретико-методологічному осмисленню сутності поняття «територіальна громада» (табл. 1.1), що дало змогу виокремити та доповнити характерні її ознаки за комплексним підходом (табл. 1.2). Проте відсутнє пояснення того, чим економічна ознака, яка запропонована автором, що містить формування бази оподаткування, відрізняється від існуючої фіскальної ознаки.

2. В концептуальній моделі організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальної громади на рис. 1.6 обмежене число суб'єктів забезпечення. Так, організаційне забезпечення здійснюють органи виконавчої влади (а де місцеве самоврядування?), економічне – тільки інвестори. Було б доцільним надати їх орієнтовний перелік.

3. Одним з наукових здобутків дисертанта зазначено подальший розвиток «концептуальної моделі удосконалення розвитку територіальних громад України за участі міжнародної технічної підтримки» (п. 3.3, с. 184-207; вступ, с. 25). Підтримуємо автора в тому, що міжнародна технічна допомога впливає на громаду, органи місцевого самоврядування, населення, бізнес-структури шляхом співпраці у спільних заходах, програмах, проєктах. Проте, залишається незрозумілим як конкретизація «учасників процесу, ... форм і видів допомоги, напрямів впливу і результатів її використання», сприяє «залученню міжнародної допомоги у зростання громади і розвиток регіону».

4. Не всі елементи візуалізації в роботі мають необхідне корисне смислове навантаження. До таких можна віднести рис. 2.8 на с. 122, рис. 3.8 на с. 202, рис. 1.5 на с. 63.

5. Необхідно висловити деякі зауваження щодо окремих структурних пропорцій дисертації. Так, кількість сторінок тексту більшості підрозділів (зокрема 1.1., 1.2., 1.3, 2.2, 2.4, 3.3) коливається в межах від 18 до 24 сторінок, в той час як для обґрунтування положень та висновків дослідження в пунктах 2.3, 3.1 та 3.2 дисертації використано від 10 до 13 сторінок.

Вказані вище зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Висновки щодо відповідності дисертації вимогам, які висуваються до наукового ступеня доктора філософії

Дисертаційна робота на тему «Економічні засади формування територіальних громад у розвитку регіону» є завершеною працею, має наукову новизну та практичне значення, відповідає спеціальності 051 – Економіка. За змістом, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (№40 від 12 січня 2017 р., зі змінами) та вимогам

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (№44 від 12 січня 2022 р.), а її автор Сахно Тетяна Андріївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка.

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
та бізнес-адміністрування
Черкаського державного
технологічного університету

Лариса ПРОДАНОВА

Підпис д.е.н., проф. Проданкової Лариси Василівни засвідчую

Учений секретар

Черкаського державного
технологічного університету

Ірина МИРОНЕЦЬ